

Використана література:

1. Айзенк Г. Ю. Структура личности : пер. с англ. / Г. Ю. Айзенк – СПб. : Ювента; М. : КСП+, 1999. – 464 с.
2. Галигузова Л. Н. Психологический анализ феномена детской застенчивости / Л. Н. Галигузова // Вопросы психологии. – 2000. – № 5. – С. 10.
3. Кеттелл Р. Е. Руководство по работе с 16-ти факторным опросником / Р. Е. Кеттелл, Г. У. Єбер, Н. М. Тицуска. – Л., 1970. – 220 с.
4. Кляйн М. Некоторые теоретические выводы, касающиеся эмоциональной жизни ребенка / М. Кляйн // Психодиагностика в развитии : сборник переводов / сост. А. П. Порщенко, И. Ю. Романов. – Екатеринбург : Деловая книга, 1998. – С. 5-107.
5. Куницина В. Н. Межличностное общение / В. Н. Куницина, Н. В. Казаринов, В. М. Погольша – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
6. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий : учеб. пособие для учеб. заведений профтехобразования / К. К. Платонов. – М. : Высш. шк., 1984. – 174 с.
7. Платонов К. К. О застенчивости / К. К. Платонов // Популярная психология: Хрестоматия : учеб. пособие для студентов пединститутов / сост. В. В. Мироненко. – М. : Просвещение, 1990. – С. 348-352.
8. Фрейд З. Психология бессознательного : сб. произведений / З. Фрейд – М. : Просвещение, 1990. – 448 с.
9. Штерн В. Дифференциальная психология и ее методические основы : пер. с нем. / В. Штерн. – М. : Наука, 1998. – 336 с.

Аннотация

В статье рассмотрено понятие застенчивости и раскрыты теоретические подходы понимания данного феномена: теория черт личности Р. Кеттелла; иерархическая структура черт личности Г. Айзенка; бихевиористическая, психоаналитическая и социально-психологическая теории.

Annotation

The article covers the concept of shyness and theoretical approaches for understanding of this phenomenon: the theory of personality traits of R. Cattell; hierarchical structure of personality traits of H. Eysenck; behavioral, psychoanalytic and socio-psychological theories.

УДК 141.333 : 347.133.72

Качур К. Л.

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ НОВИХ ФОРМ СІМЕЙНОГО УПОРЯДКУВАННЯ

Актуальність теми дослідження обумовлена стійким інтересом до проблем кохання, шлюбу, сім'ї, гендерних питань. Дослідження сім'ї та сімейних відносин доволі плюралістичні. В різні епохи до них зверталися Платон, Аристотель, Августин, Ф. Аквінський, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Д. Коатс, І. Кон, Є. Менегетті, П. Флоренський. Наприкінці XIX століття відбувається становлення основних шкіл і напрямів, які займалися дослідженнями сім'ї. Серед вітчизняних авторів комплекс проблем шлюбно-родинних взаємин досліджують Н. Андрєєва, В. Андрущенко, Є. Білоножка, О. Гомілко, В. Ткачова, Н. Туліна, О. Чорний, Т. Руденко та інші. Філософський аналіз має на меті створення цілісної, глибокосвітоглядної системи уявлень про сім'ю, сімейні відносини, вектори змін структури, причини та наслідки таких змін.

Світобачення сучасного молодого покоління базується на нетрадиційних переконаннях і цінностях, орієнтирах, які відрізняються від тих, що закладалися століттями, були непохитними та усталеними. Таке бачення власного існування і світу навколо себе накладає відбиток на усі сфери людської діяльності та індивідуальну ціннісну ієрархію. Натомість суспільство отримує падіння національних, релігійних, ідеологічних, світоглядних бар'єрів. Зміна суспільної парадигми трансформує сучасну культуру та філософію, і тисне на них ідеологією різноматичного характеру. Новоявлені стилі, форми, образи, субкультури на тлі зруйнованих традицій змінюють вектори діяльності для самовиявлення. Відкрита пряма заява про себе, спрямованість до самопрезентації світові, прагнення до насолоди та задоволення, автономність, бунт до традицій, нігілізм до авторитетів – до цього прагне сучасна людина. Найбільш кардинальні зміни відбулися у соціальних та культурних вимірах і саме ці зрушення були найбільш впливовими у створенні сучасного образу сім'ї.

Сім'я – це специфічне буття людини, в якому відбувається матеріальне, духовне та душевне поєднання чоловічого та жіночого начал, народження та виховання нового життя [6, с. 326]. Значимість сім'ї не підлягає сумнівам, оскільки переважно в її рамках відбувається процес відтворення людини, виховання дітей, їх соціалізація та інкультурація, сприймання традицій, адаптація до оточення. XX сторіччя суттєво позначилося на інституті сім'ї. Це стосується, зокрема, поступової зміни патріархально-традиційного стилю сімейного життя із підлеглістю жінки чоловікові та наявністю кількох поколінь в сім'ї на егалітарний стиль, для якого характерними є: рівноправність чоловіка та жінки, посилення ролі міжособистісного спілкування, свідоме регулювання кількості народжених дітей, нуклеарізація сімейної групи. Сучасна людина все більше усвідомлює себе відокремленою особистістю,

не схильною ставити загальні інтереси вище за власні, йти на самопожертву в ім'я ідеалів. Відчуваючи спрагу до життя, вона хоче отримати від світу все якнайшвидше. Усталене традиційне сумісне проживання кількох поколінь, які сумісно ведуть господарство та володіють сумісною власністю в сучасному світі не є популярною формою сімейного упорядкування. Бачення та цінність сімейного фактору трансформуються разом із змінами, які переживає суспільство у сучасному світі. Зокрема, знецінення для сучасної людини сімейного статусу при побудові кар'єри та власного життя.

Аналіз тенденцій, що відбулися в сім'ї протягом останніх 50 років неможливий без розгляду процесів, що відбулися в західному суспільстві. Більшість дослідників схильні вважати, що 60-і роки ХХ століття – це умовна дата кінця індустріальної ери і початку нової епохи, для визначення якої вживають багато різноманітних назв. Ще теоретики епохи індустріалізму (Т. Парсонс, Ю. Габермас та інші) зазначали про кризовий стан та невідворотні зміни, що мають місце в суспільстві та можуть відбутися. Вони у своїх теоріях виокремлюють принаймні чотири сфери, що зазнали невідворотності перетворень: технологічно-інформаційні зміни, пов'язані із знанням та розвитком науки; економічні перетворення (нові сектори глобальної економіки, професійна активність жінок); соціальні зрушення, які виявляються у появі суспільних рухів, сексуальної і феміністичної революції, зміни в подружньому та родинному житті, перехід від колективізму до індивідуалізму; культурні зміни – нові цінності, норми, течії та ідеології [2, с. 11]. “Гіпотеза другого демографічного переходу” являється спробою дати адекватне теоретичне пояснення сучасної та майбутньої ситуації, що відбувається в Європі. Слід виділити чотири основних риси цього переходу: перехід від “золотого століття” шлюбу до його занепаду; перехід від дітоцентричної моделі родини до індивідуалістично орієнтованого “зрілого” пари партнерів з однією дитиною; перехід від превентивної контрацепції для запобігання народжень ранніх дітей, до свідомого планування народження кожної дитини; перехід від уніфікованої моделі до плюралістичних моделей родини. Деякі із дослідників почали говорити про “кінець родини”, що прийшла на зміну “епосі родини” та “епосі кланів та роду”, які були історично першими. Поява ж нових форм родинно-шлюбного співжиття дають підстави констатувати “постродину”. У новому соціальному порядку концентрація відбувається навколо “Я”, прагнення самореалізації, яка розуміється як життєвий шанс на успіх [2, с. 14]. Якщо мова йде про свідому відмову від батьківських обов'язків – це стосується популярного нині на Заході руху “child free”, представники якого декларують власну свободу від дітей. До окреслених процесів слід додати активне поширення гомосексуальних союзів, гостьових шлюбів тощо. В окремих європейських країнах подібні нетрадиційні родини отримують рівний із звичною сім'єю обсяг прав. А нові репродуктивні технології “розмивають” звичне людству поняття “матір”, утворюючи ситуації, за яких воно має, принаймні, три різні значення – мати генетична, сурогатна та соціальна.

За останні кілька десяти років в літературі використовують термін “криза сім'ї” [5, с. 137]. Існуюча криза має своїм коренем сімейну аномію – порушення сімейної рівноваги, розпаду сімейних зв'язків. Що ж відбувається з чоловіками в сучасному світі, в якому вони втрачають свій панівний статус? Наявною є “криза маскулітності”. Жінка сама спроможна домогтися високого соціального статусу, і це істотно змінює мотивацію і характер взаємин. Сучасні чоловіки і жінки відкрито і жорстко конкурують один з іншим в широкому спектрі суспільних відносин і діяльностей [3, с. 99]. Стара форма договору між чоловіком та жінкою вже не завжди задовольняє потреби сучасної жінки. Під впливом розвитку науки і техніки жінка отримала можливість контролювати народжуваність, що зменшило домінування чоловіка [1, с. 12]. Пізнім наслідком такого перевороту стає інакший погляд на сім'ю, на її вагомість для самоствердження жінки.

Нетрадиційні шлюби і форми сім'ї означають і більш широке поширення нетрадиційних моделей батьківства: розведені батьки; батьки, які живуть окремо від своїх дітей; прийомні батьки, які виховують нерідних дітей; батьки-одинаки, які виховують дітей без матері; батьки-геї; неповнолітні батьки тощо. Раніше від цих категорій зневажливо відмахувалися як від “неповноцінних”, “несправжніх” або маргінальних. Еволюція нормативного канону батьківства, з одного боку, відображає, а з іншого – стимулює зміни в повсякденному житті [3, с. 106]. Перед обличчям стрімких змін і можливостей невідворотними є експерименти із новими формами сім'ї, зокрема, спрощення сім'ї. До них можна віднести сім'ю-комуну, дружні комуні літніх людей, зведені сім'ї, серійні та пробні шлюби. Така варіативність відносин у шлюбі виводить сім'ю на новий рівень: деякі девіантні форми не просто зрушили далеко вперед від класичних моделей – їх навіть складно назвати “сім'ями”. Останнім часом в західному світі розвивається такий різновид партнерської сім'ї, як одностатева сім'я, яка не виконує свого головного призначення – продовження життя, а отже не є плодотворною для особистості і суспільства [4, с. 276]. Причина популярності одностатевих сімей, на думку дослідників, є проблема відчуження між статями.

Таким чином, стрімкі зрушення у сучасному світі дають широке поле для роздумів над тим, яким стане сім'я у майбутньому, але зрозуміло, що образ сім'ї виходить на новий рівень. Поступове руйнування сімейної системи заперечує саму модель нуклеарної сім'ї, як союзу чоловіка та жінки, вказуючи на її неідеальність у сучасних цивілізаційних процесах. Саме існування інституту сім'ї є непохитним, але адаптуючись до світових змін, сучасна сім'я набуває втручань з боку новацій соціальної, культурної, політичної, наукової сфер, що, з одного боку, розкриває перед сучасними людьми більше можливостей, а з іншого – виводить сім'ю на новий аксіологічний рівень.

Використана література:

1. Бега М. Сучасна українська сім'я: причини змін її моделі / М. Бега // Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. – К. : КНУ, 2009. – Вип. 91-93: Філософія. Політологія. – С. 12-15.
2. Білоножка Є. Трансформація сім'я і контексті глобальних змін у суспільстві в другій половині ХХ століття / Є. Білоножка // Вісник Київського Національного університету імені Т. Г. Шевченка. Філософія. Політологія. – № 84-86. – 2007. – С. 11-15.
3. Кон И. Меняющиеся мужчины в изменившемся мире / И. Кон // Этнографическая мозаика. – № 6. – 2010. – С. 99-114.
4. Крилова С. Краса людини: особистість, сім'я, суспільство (соціально-філософський аналіз): монографія / С. Крилова. – Ніжин : "Аспект-Поліграф", 2011. – 344 с.
5. Федотова Ю. Проблема понимания кризиса семьи / Ю. Федотова // Социологические исследования. – № 11. – 2003. – С. 137-141.
6. Философская антропология : словарь / [под ред. Н. В. Хамитова] – К. : КНТ, 2011. – 742 с.

Аннотация

Автор анализирует новые типы и формы семьи, которые являются возможными в современном мире.

Annotation

The author analyzes family's new types and forms are possible nowadays.

УДК: 378.015.3:159.947.5:[159.9-051:331.446.4

Клімова Д. В.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства проблема становлення висококваліфікованих фахівців має велику значущість. В умовах соціально-економічних, політичних, культурних перетворень до випускника вищого навчального закладу, завтрашнього спеціаліста, ставляться особливі вимоги, серед яких важливе місце посідають високий рівень професіоналізму, активність, творчість тощо, які визначаються особливостями мотиваційної сфери особистості, зокрема її мотиваційною готовністю до діяльності.

У психології до проблеми готовності звернені роботи таких науковців як О. М. Леонтєва, А. В. Петровського, С. Л. Рубінштейна та ін. Загалом поняття "готовність визначається як "приведення в активний стан усіх психофізіологічних систем людського організму, необхідних для ефективного виконання певних дій" [5, с. 89]. Психологічна готовність сприяє не лише збагаченню знань, умінь та навичок, але й ефективній роботі, розвитку професійної готовності.

Професійна готовність допомагає успішно виконувати свої обов'язки, швидко адаптуватися до мінливих умов праці та сприяє подальшому професійному вдосконаленню. Однією із найважливіших умов формування професійної готовності виступає мотиваційна готовність до майбутньої професійної діяльності.

Проблема мотиваційної готовності до професійної діяльності у психолого-педагогічній літературі розглядається науковцями через призму особливостей професійної підготовки фахівців різних спеціальностей та специфічних видів діяльності: мотиваційна готовність до педагогічної діяльності (А. І. Яблонський), мотиваційна готовність студентів коледжу (О. В. Єфімова), мотиваційна готовність до інноваційної діяльності (О. М. Коптяєва), мотиваційна готовність студентів-сурдопедагогів (Л. С. Гринюк), мотиваційна готовність до професійної діяльності майбутніх психологів (Х. М. Дмитерко-Карабин).

Так, наприклад, А. І. Яблонський зазначає, що "мотиваційна готовність майбутніх учителів до професійної діяльності є складним індивідуально-психологічним утворенням, яке поєднує усвідомлення особистістю значущості майбутньої професійної діяльності вчителя, що інтегрується з розвитком професійно значущих якостей і цінностей та наявністю образу своєї професії, власної професійної поведінки, і супроводжується прагненням займатися цією діяльністю після закінчення вищого навчального закладу" [6, с. 135].

Мотиваційну готовність студентів коледжу до професійної діяльності О. В. Єфімова розуміє як "...сукупність мотивів, які визначають позитивне ставлення особистості до обраної спеціальності, як наслідок спрямовують її на оволодіння майбутньою професійною діяльністю і забезпечують успішність цього процесу" [3, с. 166-167]. Таким чином, автор акцентує увагу на тому, що ставлення майбутнього фахівця до професії в цілому значною мірою впливає на ефективність навчальної діяльності і підвищує її успішність.

Науковець виділяє чотири групи мотивів, які визначають формування мотиваційної готовності: 1) прагматичні мотиви (отримання диплому); 2) професійні і пізнавальні мотиви (стати висококваліфікованим спеціалістом); 3) мотиви підвищення власного престижу; 4) мотиви, які пов'язані з усвідомленням особистістю певних незручностей, що можуть виникнути у ситуації недосягнення успіху.